

Dr. Nagy László Tibor

A KÖZNYUGALOMRA VESZÉLYES MAGATARTÁSOK ÚJ BŰNCSELEKMÉNYI ÉS SZABÁLYSÉRTÉSI SZABÁLYOZÁSÁNAK VIZSGÁLATA

– 2003 –

1. A kutatás indokai és célja

A köznyugalomra veszélyes magatartások gyakorta váltanak ki a társadalom tagjaiban megbotránkozást, felháborodást. Jellemzően közterületen, nyilvános helyen való elkövetésük miatt sokszor nagyszámú szemtanújuk van, akiknek számát egyes fókuszált esetekben a média tudósításai pedig még tovább növelik. Hazánkban az ilyen jellegű cselekmények az utóbbi időben különösen az érdeklődés középpontjába kerültek, mindenekelőtt két vonatkozásban: egyes sportrendezvényeken (főként az FTC, az UTE és a Videoton labdarúgó mérkőzésein), valamint azok előtt és után kialakult botrányos események kapcsán, továbbá egyes, nem engedélyezett politikai jellegű tömeg demonstrációk (elsősorban 2002. július 4-én az Erzsébet híd lezárása) nyomán.

Habár az ilyen jellegű cselekmények sokakban indokolt felháborodást váltanak ki, ugyanakkor az elkövetők többnyire nem tekinthetők antiszociális, bűnöző életmódot folytató, kriminális attitűddel rendelkező személyeknek. Jellemző a fiatlakorúak általi elkövetés, a baráti társaság előtti – különösen ital hatására történő – bizonyítási vágy, az egyszeri botlás, a cselekmény tényleges megbánása.

Fentiek is tükrözik, hogy a jogalkotók nem véletlenül voltak mindig is gondban a rendzavaró jellegű, de súlyosabb személyi sérülést vagy dologi kárt nem okozó magatartások pönalizálását illetően. Különösen ingatag mezsgyét jelentett e téren a bűncselekményi és a szabálysértési (korábban kihágási) felelősség közti határvonal megvonása. Gyakorta változtak a kriminalizálás, dekriminalizálás, rekriminalizálás szempontjai, indokai. Esetenként kerettényállás-szerű gumijogszabályok láttak napvilágot, amelyeket szinte tetszés szerint lehetett ráhúzni az éppen üldözendőnek tartott magatartásokra, e megoldások azonban előbb-utóbb visszatetszést keltettek, és mindig megindult valamiféle fogódzkodót, elhatárolást ígérő intézkedés kidolgozása, hol csak a jogalkalmazás során, hol új kodifikációt teremtő módon.

A kérdéskör hazai jogrendszerünkben történő bűncselekményi szintű megnyilvánulásának pregnáns példája a garázdaság dogmatikai szabályozásának és jogalkalmazási gyakorlatának fejlődése, jelentőségét pedig az mutatja, hogy e deliktum az erőszakos bűnözésen belül egyre növekvő mértékben meghatározó szerepre tett szert. Bár a tényállás legutóbbi megfogalmazásakor egy viszonylag objektív elemet – a magatartás erőszakos módját – is beiktatott a törvényhozó, e tény sem oldotta fel az elbírálás során jelentkező bizonytalanságokat.

A közelmúltban a köznyugalomra veszélyes cselekmények vonatkozásában mind a büntetőjogi, mind a szabálysértési területen változások történtek. Sor került a rendbontás bűncselekményének törvénybe iktatására (Btk. 271/A. §), az új Szabálysértési Kódex (1999. évi LXIX. Törvény) pedig rendzavarás címén valójában öt cselekményt magában foglaló komplex tényállást hozott létre (Sztv. 142. §), valamint eljárási vonatkozásban is radikálisan új megoldásokat teremtett, mindenekelőtt a bírósági eljárás lehetővé-, illetve egyes esetekben kötelezővé tételével. A 2000. március 1-jén hatályba lépett Sztv.-t tovább módosította a

sportról szóló 2000. évi CXLV. Törvény, amely rendzavarás esetén kibővítette a sportrendezvényre vonatkozó rendelkezést, valamint új szankcióként az ilyen eseményekről történő kitiltást is lehetővé tette, egyúttal kötelezően előírva a szabálysértési hatóság határozata egy példányának megküldését az Ifjúsági és Sportminisztérium központi nyilvántartásának.

Az eddigiekben vázolt tények indokolták, hogy az Intézet figyelmet fordítson a kérdéskör vizsgálatára, különösen annak eddig nem kutatott szabálysértési vonulatára. A téma aktualitását a cselekmények elkövetési körülményein túl növelte a jogszabályi háttér változása, elsősorban a szabálysértési jog újrakodifikálása nyomán kialakult merőben új szabályozás. Ennek keretében igyekeztünk feltárni a mintegy két és fél év alatt felhalmozódott tapasztalatokat, a jelentkező problémákat, az empirikus vizsgálatnak alapul szolgáló ügyiratok tanulmányozásán túl nem utolsó sorban figyelembe véve a konkrét ügyekben eljáró jogalkalmazók személyes véleményét és értékítéletét is.

2. A kutatás módszere

A kutatás lefolytatása során az alábbi tevékenységek elvégzésére és eljárások alkalmazására került sor:

1. A jogszabályi háttér feltárása. A vonatkozó jogszabályok és az azokhoz fűződő indokolások elemzése.
2. A rendelkezésre álló statisztikai adatok összegyűjtése, elemzése.
Ezen célkitűzést objektív akadályok miatt csak részben sikerült teljesíteni, ugyanis a bűnügyi statisztikához hasonló szabálysértési adatgyűjtés hazánkban nem létezik, az elkövetett szabálysértéseket a hatóságok csak saját, egyedi adatbázisukban regisztrálják, központi összesítések nem készülnek. A bíróságok sem töltnek ki és küldenek el statisztikai adatlapot az általuk elbírált szabálysértésekről, így nem véletlen, hogy a Statisztikai Évkönyvben utoljára 1991-ben jelent meg a szabálysértésekre vonatkozó statisztika.
3. A témához kapcsolódó szakirodalom és média információk összegyűjtése és feldolgozása.
4. Bűnügyi és szabálysértési ügyiratok tanulmányozása.
Ennek során – a kriminálstatisztika alapján – a rendbontások elhanyagolható száma miatt feleslegesnek tűnt a csupán két ismertté vált ügy iratainak beszerzését megkísérelni, a rendzavarás szabálysértések esetén azonban mindenképpen szükségesnek tűnt eljárási iratok tanulmányozása. Így elemeztük a BRFK Szabálysértési Koordinációs és Képviselési Osztályán valamennyi, a képviselési alosztály hatáskörébe tartozó, bíróság elé állításos eljárásban 2002. októberéig elbírált – összesen 121 – rendzavarás ügyiratát. Ugyancsak iratbetekintési lehetőséget kaptunk a BRFK IV. kerületi Rendőrkapitányságának Igazgatásrendészeti Osztályán.
5. Interjúk készítése a rendzavarás ügyekben eljáró jogalkalmazó szakemberekkel személyes tapasztalataik, véleményük megismerése céljából.
Ennek során olyan, a kérdéskörre kellő rálátással rendelkező személyekkel igyekeztünk kapcsolatot teremteni, akik ugyanannak az eljárásnak különböző szintjein helyezkedve, más-más aspektusból képesek megvilágítani a jogalkalmazás folyamatát, a jelentkező tendenciákat, valamint a saját szemszögükből észlelhető nehézségeket. Szerencsére a „kiszemelt” személyek kivétel nélkül hajlandóak voltak az interjúra és segítőkészen közreműködtek. Végül is mind kerületi, mind fővárosi szinten sikerült interjút készíteni szabálysértési ügyekben eljáró rendőrségi szakemberekkel (három személlyel), valamint egy csoportvezető bíróval.

3. A jogszabályi háttér vizsgálata

3.1. A rendbontás

A rendbontás büncselekményét a 2000. évi CXXV. Törvény 3. §-a iktatta be és 2001. január 4-én lépett hatályba. Ennek alapján a Btk. 271/A. §-ába foglalt rendbontás tényállása a következő:

(1) Aki a nyilvános rendezvény rendezőjének a rend fenntartása érdekében tett intézkedésével szemben erőszakkal vagy fenyegetéssel ellenállást tanúsít, ha súlyosabb büncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a rendbontást csoportosan vagy felfegyverkezve követik el.

(3) Mellékbüntetésként kitiltásnak is helye van.

(4) E § alkalmazásában nyilvános rendezvény: a gyülekezési jogról szóló törvény hatálya alá tartozó rendezvény, továbbá az olyan kulturális és sportrendezvény, amely a közönség számára azonos feltételek mellett nyitva áll.

A törvény indokolása szerint a sportrendezvények, de minden nyilvános rendezvény biztonságához, megtartásának, lebonyolításának zavartalanságához fűződő érdek természetszerűen igényli, hogy az állam ezen érdekek megóvására hatékony eszközöket biztosítson. Ezen eszközök sorában a büntetőjogi, szabálysértési, közigazgatási, polgári jogi szankciókra egyaránt szükség van. A Btk. hatályos rendelkezései – a külföldi (pl.: angol) szabályozással egybevetve – már ma is tartalmazzák azokat az elkövetési magatartásokat, amelyek a leggyakrabban előfordulnak, illetve amelyek a legnagyobb veszélyt jelentik.

Az Európa Tanács 1985. augusztus 19-én nyitotta meg aláírásra a sportrendezvényeken, különösen a futballmérkőzéseken elkövetett erőszakról és rendbontásról szóló Egyezményét, amely 1985. november 1-jén lépett hatályba. Magyarország 1990. április 18-án írta alá az Egyezményt, és az Magyarország tekintetében 1990. június 1-jén hatályba lépett.

Az Egyezmény rendelkezései alapján elmondható, hogy az európai országok nem elsősorban a többlet-büntetőjogi fenyegetettség kialakítása felé tettek lépéseket, hanem olyan szakmai szabályok, együttműködési technikák kialakítása felé, amelyek a rendbontásokat képesek lehetnek megelőzni. Mind a hazai, mind a külföldi tapasztalatok ugyanakkor azt mutatják, hogy indokolt olyan magatartásokra is kiterjeszteni a fenyegetettséget, amelyek a rendezvények megrendezése során tapasztalhatóak.

A gyakorlati tapasztalatok szerint a "sporthuliganizmus" gyűjtőnévvel illetett jogsértő magatartások rendvédelmi, közbiztonsági szempontból két jól körülhatárolható csoportra oszthatók. Az ilyen magatartásoknak csak az egyik része zajlik le a stadionokban a mérkőzések alatt, a büncselekmények másik nagy csoportja a mérkőzések előtt, illetve után közterületen elkövetett személy elleni erőszakos büncselekmények, hivatalos személyek ellen csoportosan elkövetett erőszakos cselekmények.

A nyilvános rendezvények, így különösen a sportrendezvények rendjének megóvása nem pusztán a zavartalan lebonyolítás miatt fontos, hanem azért, mert az ilyen helyen, illetve annak közelében történő rendbontások következményei a tömeges részvétel miatt kevésbé kiszámíthatóak, ezért nagy kockázatot jelentenek az élet, testi épség megóvása és a vagyonbiztonság szempontjából egyaránt. Nem hagyható figyelmen kívül az ilyen helyszínen történő rendbontás provokatív hatása sem, amely ugyancsak azt indokolja, hogy a jogsértő magatartások természetének pontos ismerete alapján határozott és egyértelmű legyen mind a jog, mind pedig a jog alkalmazása. Ennek érdekében a törvény új tényállással egészíti ki a Btk.-t.

A sportrendezvényeken történő jogsértő magatartások többnyire olyan jogtárgyakat sértenek, amelyek védelme büntetőjogilag rendezett. Rendezett büntetőjogilag a becsületsértő, vagy valamely közösséget sértő kifejezések használatának, a rongálásoknak, a garázda magatartásoknak, a tiltott jelképek használatának és a nemzeti jelképeink megcsúfolásának, az élet, testi épség és a vagyon elleni magatartásoknak, a rendet biztosító hivatalos személy, illetve annak intézkedése elleni magatartásoknak a megítélése. A jogsértések megállapítására a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény és az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet rendelkezései is lehetőséget biztosítanak.

A törvény abból indul ki, hogy az említett jogsértő magatartások esetében a sportesemény helyszínén, illetve a sporteseménnyel összefüggésben történő elkövetés többletmotívumként való meghatározása egyrészt nem járna "többletvisszatartó" erővel. Másrészt miután e magatartások esetében a csoportos elkövetés rendre (fel)minősítő körülmény, így e mellé az említett többletmotívumok beillesztése már "többlettartalommal" nem bírna.

Ugyanakkor van olyan védendő jogi tárgy, aminek kapcsán reális alapon szóba jöhet a kriminalizáció. Ez pedig a rend megtartását, fenntartását biztosító rendező intézkedése, illetve az ezzel szembeni ellenállás, a rend megzavarásán túlmenő rendbontás. A büntetőjog számára ez nem ismeretlen, hiszen a Btk. 228/A. § (2) bekezdése büntetéssel fenyegeti azt, aki a gyülekezési jogról szóló törvény hatálya alá tartozó rendezvény rendezőjének a rend fenntartása érdekében tett intézkedésével szemben erőszakkal vagy fenyegetéssel ellenállást tanúsít.

A gyülekezési jogról szóló 1989. évi III. törvény hatálya nem terjed ki a kulturális és sportrendezvényekre. Ennek folytán az ilyen rendezvényre nem alkalmazhatóak a gyülekezési jogról szóló törvény végrehajtására kiadott, a rendezvények rendjének biztosításával kapcsolatos rendőri feladatokról szóló 15/1990. (V. 14.) BM rendelet rendelkezései. A gyülekezési jogról szóló törvény olyan értelmű módosítása, mely szerint a kulturális és sportrendezvények is e törvény hatálya alá, következésképpen az idézett belügyminiszteri rendelet hatálya alá essenek, nem indokolt.

A kulturális és sportrendezvények látogatása nem az Alkotmányban biztosított gyülekezési jog gyakorlása, és ez a helyzet a büntetőjogban azt a szabályozást eredményezte, hogy a gyülekezési törvény hatálya alá nem tartozó rendezvényen történő rendbontásra – az előbbiekben felsorolt általános büntetőjogi tényállásokon kívül – nincs olyan tényállás, mint a gyülekezési jog hatálya alá eső rendezvényeken a gyülekezési joggal visszaélés. Ezért a törvény a Btk. 228/A. §-a (2) bekezdésének hatályon kívül helyezése mellett a Btk.-t egy új alcímmel és egy új 271/A. §-sal egészíti ki.

A bűncselekmény elkövetője az, aki nyilvános rendezvényen tartózkodik, és a rendezvény rendezőjének a rend fenntartására tett intézkedésével szemben erőszakkal vagy fenyegetéssel ellenállást tanúsít. Az új törvényi tényállás elemei a magyar büntetőjogban hagyományos fogalmak, így a jogalkalmazók számára ezek az elkövetési magatartások jól értelmezhetőek lesznek.

A törvény e bűncselekményt immateriális tényállásként határozza meg, mert az elkövetési magatartásokhoz kapcsolódó, és azokkal ok-okozati összefüggést feltételező eredmény tényállási elemként történő beiktatása a bűncselekmény megállapíthatóságát, bizonyítását nehezítené.

A törvény szerinti új bűncselekmény – mint az a rendszerbeli elhelyezésből is látszik – hasonló jellegű, mint a Btk. 271. §-a szerinti garázdaság. A két bűncselekmény közötti elhatárolás alapja, hogy az új tényállás csak nyilvános rendezvényen követhető el. Hasonlóan a garázdasághoz, a nyilvános rendezvény rendjének megzavarása is csak akkor állapítható meg, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósult meg. Ha a sportrendezvényen összefüggésben olyan bűncselekményt is elkövettek, amely kétévi szabadságvesztésnél súlyosabban büntetendő, ezt a súlyosabb bűncselekményt kell megállapítani. A rendbontás bűncselekménye egységesen, valamennyi nyilvános rendezvényen történő rendbontást két évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett vétségként, a csoportosan vagy felfegyverkezve való elkövetést pedig 3 évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett büntettként határozza meg.

Az (1) bekezdésben meghatározott vétségi tényállást az valósítja meg, aki a nyilvános rendezvény rendezőjének a rend fenntartása érdekében tett intézkedésével szemben erőszakkal vagy fenyegetéssel ellenállást tanúsít, feltéve, hogy súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg. A törvény tehát a rendbontást szubszidiárius bűncselekményként fogalmazza meg. E vétség büntetése két évig terjedő szabadságvesztés, közérdekű munka vagy pénzbüntetés.

A (2) bekezdés az (1) bekezdésben meghatározott cselekmény súlyosabb esetéről rendelkezik: három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő büntett valósul meg, ha a rendbontást csoportosan vagy felfegyverkezve követik el. Az előbbi esetre a Btk. 137. §-ának 13. pontja, az utóbbira a Btk. 137. §-a 4. pontjának második fordulata szerinti értelmező rendelkezés az irányadó.

A rendbontásnak a köznyugalmat megzavaró jellege indokoltá teheti, hogy az elkövetőt egy vagy több helységtől, illetőleg az ország meghatározott részétől ideiglenesen távol tartsák. Ezért a (3) bekezdés úgy rendelkezik, hogy mellékbüntetésként – hasonlóan a garázdasághoz – kitiltás alkalmazásának is helye van. A kitiltás alkalmazására akkor kerülhet sor, ha a bíróság az elkövetőt szabadságvesztésre ítéli [Btk. 60. § (1) bek.].

A (4) bekezdés a Btk. 271/A. §-ának alkalmazását illetően értelmező rendelkezést tartalmaz. Az (1) bekezdésben említett nyilvános rendelkezésen e § alkalmazásában egyrészt a gyülekezési jogról szóló 1989. évi III. törvény hatálya alá tartozó rendezvényt, másrészt az olyan kulturális és sportrendezvényt kell érteni, amely a közönség számára azonos feltételek mellett nyitva áll.

A rendbontás bűncselekménye egyelőre a gyakorlatban különösebb jelentőségre nem tett szert, 2001-ben az ERÜBS tanúsága szerint mindössze két ilyen jellegű magatartás vált

ismertté. Egy vétség Zala megyében és egy büntetési alakzat Borsod megyében, amelynek két elkövetője volt.

3.2. A rendzavarás

Mintegy hatévi előkészület után 1999-re készült el és 2000. március 1-jén lépett hatályba az ún. kisbűncselekményeket szabályozó, a közigazgatás büntetőjogának is nevezhető szabálysértési jogterület új kódexe, az 1999. évi LXIX. törvény.

Hosszas szakmai viták után végül is nem került sor a kihágási jog restaurációjára, de ettől függetlenül jelentős változások történtek. Mindenekelőtt a Rómában 1950. november 4-én kelt Európai Emberi Jogi Egyezmény 6. cikke 1. pontjának való megfelelés (amelyet hazánkban az 1993. évi XXXI. törvény hirdetett ki), valamint az Alkotmánybíróság 63/1997.(XII.12.) számú határozata sürgette a kodifikációt olyan eljárási rend kialakítására, amely lehetővé teszi, hogy a „fair” eljárás szabályainak megfelelően az érintettek törvény által létrehozott független és pártatlan fórum, tehát bíróság elé vihessék a velük szemben emelt vádak, mivel az AB határozat is kimondta, hogy a szabálysértési felelősség is alapvetően „bűnfelelősség”, hiszen természetes személy múltban elkövetett jogsértésére válaszol, s a felróhatóság alapján meghatározott – represszív jellegű – joghátrányt helyez kilátásba.

Az eljárási jogban bekövetkezett mélyreható változások mellett a szabálysértési törvény anyagi jogi rendelkezéseit illetően is történtek módosulások.

A törvényalkotó a rendzavarás fogalma alá tartozóan egy szabálysértési tényállásba vont öt, korábban külön büntetni rendelt garázda jellegű magatartást: a verekedést, a garázdaság szabálysértését, a hatóság vagy hivatalos személy intézkedésével szembeni engedetlenséget, nyilvános rendezvényen közbiztonságra veszélyes eszköz birtoklását, valamint nyilvános rendezvényen a rendőri intézkedéssel szembeni engedetlenséget. Ennek megfelelően az Sztv. 142.§-a az alábbiak szerint hangzik:

(1) Aki közterületen, nyilvános helyen vagy sportrendezvényen

a) verekszik, továbbá aki mást verekedésre felhív,

b) olyan kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen,

c) rendzavarás esetén a hatóság vagy az eljáró hivatalos személy intézkedésével szemben engedetlenséget tanúsít,

elzárással vagy százötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

(2) Aki nyilvános rendezvényen

a) lőfegyvert vagy robbanóanyagot, illetőleg az élet kioltására vagy testi sértés okozására alkalmas eszközt tartva magánál jelenik meg,

b) a rendező szerv, illetőleg a rendőrség biztonságra vonatkozó felhívásának, rendelkezésének nem tesz eleget,

ötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

(3) Az (1)-(2) bekezdésben meghatározott szabálysértés elkövetőjével szemben kiutasításnak és kitiltásnak is helye van.

(4) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt az eljárás a bíróság, a (2) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt a rendőrség hatáskörébe tartozik.

(5) A szabálysértési hatóság határozatának egy példányát az Ifjúsági és Sportminisztérium központi nyilvántartásának megküldi, ha a rendezvény sportrendezvényen történt.

Az egyes elkövetési magatartások a törvény indokolására figyelemmel az alábbiak szerint különíthetők el:

1. A verekedés jogi tárgya a közrend, a köznyugalom. A tipikus elkövetési formája két vagy több személy kölcsönös bántalmazása, ugyanakkor az egyoldalú bántalmazás is megvalósítja a szabálysértést.

A verekedést el kell határolni a Btk. 271. §-ában meghatározott garázdaságtól: a garázdaság – akár bűncselekményi, akár szabálysértési alakzatában – kihívóan közösségellenes magatartás, amelynek alkalmasnak kell lennie arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen. Ennek pedig az a feltétele, hogy a többiek általi észlelés lehetősége fennálljon. Így a sértett mások jelenlétében történő, megbotránkozás keltésére alkalmas, hosszas bántalmazása garázdaságnak minősül (BJD 8068.)

2. A törvény a "rendzavarás" körében szabályozza – változatlan tartalommal – a garázdaság szabálysértési alakzatát. A garázdaság bűncselekményi alakzataitól való elhatárolás alapja a szabálysértés erőszakmentessége. A garázdaság veszélyeztető jellegű cselekmény megállapításának nem feltétele, hogy ténylegesen kiváltson riadalmat, illetve megbotránkozást. A cselekmény megvalósulásának feltétele a mások előtti elkövetés, tehát azt legalább két személynek ténylegesen észlelnie kel.

A magatartás kihívó közösségellenességének ténye határolja el a garázdaságot a csendháborítástól, illetve a becsületsértéstől. Ha az eset összes körülményei alapján egyértelmű, hogy az indokolatlan zajkeltés, illetve a lealacsonyító, megszégyenítő kijelentés háttérében közösségellenes motívum, tehát mások nyugalmanak megzavarása áll, garázdaságot lehet megállapítani. A garázdaság csak szándékosan követhető el.

3. A szűkebb értelemben vett "rendzavarás" esetében a hatósági intézkedéssel szembeni passzív engedetlenséget rendeli a törvény büntetni.

A "rendzavarás" létrejöhet baleset, bűncselekmény, természeti csapás stb. helyszínén. A lényeges az, hogy ezekben az esetekben azonnali rendészeti beavatkozást igénylő teendőkre van szükség. Ilyenkor az élet- és vagyonbiztosító vagy éppen bizonyítási célú hatósági intézkedéseket nemcsak az érintettek aktív ellenállása akadályozhatja, hanem az is, ha nem reagálnak a hatósági felhívásra. E jogsértés legtipikusabb megvalósulási formája az, amikor az elkövető nem tesz eleget a helyszín elhagyására vonatkozó felhívásnak.

A (2) bekezdés a nyilvános rendezvényen tanúsítható közrendsértés két elkövetési módját fogalmazza meg:

- az a) pont szakít azzal a gyakorlatban érvényesíthetetlen és célszerűsége szerint is megkérdőjelezhető szabályozással, amely általában – az elkövetés helyére, idejére, céljára tekintet nélkül – tiltja a közbiztonságra különösen veszélyes eszközök közterületen történő birtoklását.

A tényállás egyrészt a nyilvános rendezvényhez köti a birtoklás jogellenességét, másrészt – a veszélyes eszköz kimeríthetetlen alakváltozatai miatt – nem alkalmaz taxációt, csupán azok objektív jogtárgysértő, illetve veszélyeztető voltát emeli ki.

- a b) pont a nyilvános rendezvényen történő "engedetlenséget" rendeli büntetni, ahol a szabályok betartására rendszerint már nemcsak a rendőrség, hanem a rendező szerv képviselői is felügyelnek. Mivel a szabálykövető magatartást a rendezvény biztonságáért felelős rendező szerv is számon kérheti, indokolt, hogy a vele szemben történő engedetlenség is szabálysértést valósítson meg.

A fenti, hatályos szabályozás kapcsán meg kell említeni, hogy ez már a sportról szóló 2000. évi CXLV. törvény által módosított szöveg. E jogszabály, amint arra az indokolása hivatkozik, a sportrendezvényeken tapasztalható erőszak megfékezése érdekében a már megtett jogalkotói intézkedések kiteljesítéseként, a sportrendezvények biztonságának szavatolására megfogalmazott szabályokkal összhangban kibővítette a rendzavarás 142. § (1) bekezdésében meghatározott lehetséges elkövetési helyeket a sportrendezvényekkel, bevezette a kitiltás intézkedést, valamint előírta a szabálysértési hatóság határozata egy példányának megküldését az Ifjúsági és Sportminisztérium (jelenleg Gyermek, Ifjúsági és Sportminisztérium) központi nyilvántartásának, amennyiben a rendzavarás sportrendezvényen történt.

A kitiltás azt jelenti, hogy a szabálysértési hatóság a büntetés alkalmazása mellett, vagy önálló intézkedésként az eljárás alá vont személyt a sportrendezvényen való részvétellel összefüggő szabálysértés miatt kitilthatja a sportrendezvényről, illetve sportlétesítményből.

A kitiltás legrövidebb időtartama hat hónap, leghosszabb időtartama pedig két év lehet.

4. A gyorsított bírósági eljárás

Az új Szabálysértési Törvény alapján lehetőség van arra, hogy az elzárással is sújtható szabálysértés miatt őrizetbe vett személyt a rendőrség gyorsított bírósági eljárás lefolytatása céljából bíróság elé állítsa.

Ilyen esetben a rendőrség a bíróság elé állítás időpontjáról haladéktalanul értesíti a bíróságot és a sértettet, valamint gondoskodik arról, hogy a bizonyítási eszközök a tárgyaláson rendelkezésre álljanak. A rendőrség közli az eljárás alá vont személlyel, hogy milyen szabálysértés miatt és milyen bizonyítékok alapján állítja bíróság elé.

A rendőrség védőt rendel ki, ha az eljárás alá vont személynek nincs meghatalmazott védője, vagy a meghatalmazott védőt idézi. Gondoskodik továbbá arról, hogy a védő az ügyet megismerhesse, illetőleg az eljárás alá vont személlyel a tárgyalás előtt beszélhessen.

A tárgyaláson a rendőrség képviselője az iratokat és a tárgyi bizonyítási eszközöket a bíróságnak átadja, ezt követően a feljelentést szóban terjeszti elő. A bíróság nem tart

tárgyalást, ha megállapítja, hogy az őrizetbe vétel feltételei nem álltak fenn, vagy az őrizetbe vételtől több mint hetvenkét óra telt el.

Ha a tárgyalás megtartásának nincs akadálya, a bíróság a feljelentés előterjesztése után meghallgatja az eljárás alá vont személyt, szükség esetén a sértettet, illetőleg a tanúkat, majd ezt követően határozatot hoz, az okozott kár megtérítésére azonban nem kötelezhet.

A határozat kihirdetése után a bíróság megkérdezi az eljárás alá vont személyt, illetőleg a védőt, kívánnak-e fellebbezést benyújtani. Ha elzárás kiszabására kerül sor, a fellebbezés benyújtására jogosultnak a kérdés feltételét követően nyomban nyilatkoznia kell.

Ha az eljárás alá vont személy, illetőleg a védő az elzárás kiszabásával szemben fellebbezést jelent be, és a bíróság az őrizetet meghosszabbítja, a bíróság az iratokat haladéktalanul felterjeszti a megyei bírósághoz. A fellebbezésre vonatkozó nyilatkozatokat követően a bíróság a határozatát nyomban írásba foglalja és kézbesíti az eljárás alá vont személynek, a védőnek, valamint a rendőrség képviselőjének.

A fentiekben leírt eljárás különösen jellemző az Sztv. 142. § (1) bekezdésében meghatározott rendzavarások elbírálására, amelynek kiépített szervezeti keretei és gyakorlata alakult ki Budapesten a kerületi rendőrkapitányságok, a BRFK és a bíróságok együttműködése során. Az ilyen ügyekben minden esetben a BRFK-n felállított képviseleti alosztály látja el a „kvázi ügyészi szerepet, a PKKB-n pedig külön szabálysértési csoport működik és igyekszik megfelelő fogadókészséget gyakorolni, olyan ügyeleti rendszerben, amelyet a nyári ítélkezési szünet sem befolyásol.

A BRFK szabálysértési osztályának képviseleti alosztályán lehetőségem nyílt tanulmányozni az Sztv. hatálybalépése óta bíróság elé állításos eljárás során elbírált valamennyi rendzavarás – összesen 121 – ügy iratait.

Az ügyiratok megoszlása az alábbiak szerint alakult:

Év	Ügyek száma	Megszüntetés	Áttétel	Felelősségrevonás	Felelősségre vont elkövető
2000	28	1	2	25	29
2001	75	2	2	71	78
2002	18	2	0	16	17
Összesen:	121	5	4	112	124

A felelősségre vont elkövetőket a bíróság közel azonos arányban ítélte elzárásra, illetve pénzbírságra, mintegy ötödükkel szemben pedig kitiltást is alkalmazott. Az elzárások száma azonban némiképp csökkenő tendenciát mutat.

A cselekmények elbírálása során több esetben megfigyelhető volt, hogy bár a végzés az Sztv. 142. § (1) bekezdésének b) pontját hívta fel, a tényállás szerint valójában az a) pont szerinti verekedésről volt szó. Ezen határozatok indokolása általában kiemelte, hogy olyan kihívóan közösségellenes magatartás tanúsítása történt, amely alkalmas volt arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen, mivel azonban erőszakos mozzanatú volt, ezen indokolás megalapozta volna a garázdaság bűncselekményének megállapítását, és így az

ügyet át kellett volna tenni az illetékességgel rendelkező rendőrkapitányságra a Be. szerinti nyomozás lefolytatása céljából.

Ugyanakkor előfordultak az a) pont szerint minősített cselekmények is, amelyek viszont az elkövetés körülményeire tekintettel minősülhetnek volna bűncselekménynek (pl. a Deák téri metróállomáson megvalósult verekedés esetén).

Az említett jelenség bizonyítja, hogy a garázda jellegű magatartások jogalkalmazási megítélése továbbra is rendkívül esetleges, nem megfelelően elhatárolt a büntetőjogi és a szabálysértési felelősség közötti különbségtétel.

5. Az interjúk

Az interjúk készítése nyomán mindenekelőtt a rendzavarások jogalkalmazásának létező gyakorlatát és az ezzel kapcsolatos jogalkalmazói attitűdöt igyekeztünk feltárni, különös figyelemmel a jelentősen megváltozott eljárási rendre.

Az interjúalanyok pályafutásában alapjában véve közösnek tekinthető, hogy bár általában hosszabb szakmai múltra tekinthetnek vissza, szabálysértési joggal intenzívebben, alapvetően jelenlegi beosztásukban, az új Sztv. hatályba lépése óta foglalkoznak.

A következőkben csoportosítva jelöljük meg az interjúalanyok meghatározó véleményét, álláspontját, aszerint, hogy valamennyiük által képviselt nézet-e, illetve a rendőrségen, vagy a bíróságon hallott álláspontról van-e szó, mivel az interjúk elemzése során alapvetően ezen elkülöníthető ismérvek tárultak fel.

Közös vélemény:

- A szabálysértések megítélése, elbírálása a bírói út igénybevétele miatt nagyobb rangot kapott.
- Emelkedett a szakmai színvonal, de továbbra is a legnagyobb problémát az egységes jogalkalmazás hiánya jelenti.
- Az Sztv. nem megfelelően kidolgozott, számos vonatkozásában változtatásra szorulna, elsősorban eljárási téren (többen úgy tudják, hogy ez a jellegű munka megindult, amely egyesek szerint a törvény nagyobb részét érintheti).
- A rendzavarás-garázdaság-verekezés jellegű cselekmények dogmatikai megítélése továbbra is képlékeny, nincs megbízható fogódzkodó, „egy pofonnak” több minősítési lehetősége van a szabálysértési felelősségre vonástól a büntetési alakzatig.
- Az Sztv. által lehetővé tett új megoldás, a gyorsított bíróság elé állításos eljárás hatékonynak tűnik.
- Megfelelő szakmai kapcsolat alakult ki a szabálysértési ügyek elintézése során a rendőrség és a bíróság között, ez különösen a gyorsított eljárásoknál érezhető, mivel az együttműködésnek köszönhetően, a nagy munkateher ellenére is, szinte alig hiúsul meg ilyen eljárás, pedig az őrizet maximális időtartama ilyen esetben az első tárgyalásig maximálisan 72 óra.
- Nincs szabályozva a határozatok végrehajtása, megfelelő rendelet híján nem hajthatók be az önként meg nem fizetett bírságok, valamint a korszerű beléptető-rendszerek kiépítésének elmaradása miatt nem érvényesíthetők a sportrendezvényekről történő kitiltások.

Rendőri vélemény:

- Gyorsabb, hatékonyabb a szabálysértési eljárás, mint a büntető, ezért inkább ezt alkalmazzák olyan esetekben is, amikor pedig akár bűncselekmény is megállapítható lenne.
- Bizonyítási problémákat okoz időnként, hogy a frekvencián labdarúgó mérkőzéseken a készenléti rendőrség emberei általában csak saját szempontjaikat figyelembe véve készítik a videó felvételeket, azokat sem szakemberek, nem megfelelő minőségben, ezért csak 30-40 %-uk használható.
- Megfigyelhető, hogy egyes nagyobb publicitást kapott esetekben, főként, ha politikai jellege is van a rendezvénynek, egyes bírók megrettennek, rendkívül enyhe határozatokat hoznak.
- Lehetővé kellene tenni, hogy a rendőrség is fellebbezhessen a bíróság elé állításos ügyekben.

Bírói vélemény:

- Túlságosan nagy a munkateher (jelenleg a PKKB-n 8 bíró, 4-5 titkár és 3 fogalmazó látja el a teendőket, még legalább 2 bíróra lenne szükség), a szabálysértések elbírálását bírósági titkárok hatáskörébe kellene utalni.
- Sok esetben komoly szakmai hiányosságok merülnek fel főként a rendőri előkészítő tevékenységgel kapcsolatban, például gyakran nem veszik figyelembe, főleg vidéken, azt az Sztv. 119. §-ába foglalt illetékességi szabályt, hogy az elzárással is sújtható szabálysértést az elkövetés helye és nem az eljárás alá vont személy lakóhelye szerint illetékes helyi bíróság bírálja el.
- Feleslegesen túlbonyolított, egyes esetekben négyszintű fórum rendszer van, illetékfizetési kötelezettséggel kellene megszüntetni a fellebbezéseket, a közigazgatási eljárásokhoz hasonlóan.
- Ha van jogbizonytalanság Magyarországon, az a szabálysértések terén jelentkezik, ahány város, annyiféle gyakorlat érvényesül. Az országban egyedül a PKKB-n szerveztek külön szabálysértési csoportot, de itt is idő kellett a megfelelő színvonalú szakmai teljesítmény eléréséhez, mert például polgári ügyekben ítélező bírók is kerültek e területre.

6. Összegezés

A kutatás során megismert, elemzett és értékelt tények, információk és vizsgálati eredmények alapján az alábbi főbb megállapítások tehetők:

- A közelmúltban több, különböző szintű kodifikációs kísérlet történt a köznyugalomra veszélyt jelentő cselekmények megfelelő pönalizálására, különösen a sportrendezvények rendjének biztosítása érdekében. Ezek sorában a rendbontás bűncselekményének gyakorlati jelentősége elhanyagolható, előfordulása elenyésző.
- A legkézzelfoghatóbb megoldásokat a szabálysértési szabályozás eredményezte, különösen a gyorsított bíróság elé állítási eljárás lehetőségével, annak a fővárosban történt megfelelő szervezeti, szakmai kiépítésével, a rendőrhatalom és a bíróságok korrekt együttműködésével.
- Továbbra is komoly, a jogbiztonságot veszélyeztető problémaként jelentkezik a jogalkalmazás során az egyes rendezvény-garázda jellegű cselekmények egységes

elhatárolásának megoldatlansága, amely időnként még a szabálysértési és a büntetői alakzat között is felmerül.

- Nem rendezett a kiszabott és önként be nem fizetett pénzbírságok behajtása, valamint a sportrendezvényekről és létesítményekből való kitiltás gyakorlati fogantatása.
- Szabálysértési eljárásban ismeretlen elkövető esetén nincs lehetőség nyomozás elrendelésére.